

بررسی نگرش والدین شهر اصفهان نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران

زهرا یوسفی[✉]، دکتر محمدرضا عابدی^{**}، دکتر حمیدطاهر نشاطدوست^{***}

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی نگرش والدین شهر اصفهان نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران انجام شد. جامعه پژوهش عبارت از کلیه والدین شهر اصفهان و نمونه آماری شامل ۳۰۰ نفر از والدین این شهر (۱۵۰ پدر و ۱۵۰ مادر) بود که از طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از دو منطقه شهری انتخاب شدند. ابزار پژوهش مقیاس نگرش نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران بود. داده‌های آماری از طریق آزمون t یک متغیری و تحلیل مانوا بررسی شد. نتایج نشان داد نگرش والدین نسبت به دخترانی که دوست پسر دارند و پسرانی که دوست دختر دارند و روابط دوستانه بین آنان منفی است. هم‌چنین نتایج تحلیل مانوا پس از کنترل متغیرهای دموگرافیک نشان داد که بین نگرش مادران و پدران نسبت به این‌گونه روابط تفاوت معناداری وجود ندارد ($P < 0/05$). اما مذهب موجب تفاوت معنادار در نمرات نگرش والدین می‌شود به این ترتیب هرچه والدین مذهبی‌تر باشند نسبت به این‌گونه روابط نگرش منفی‌تری دارند ($P < 0/05$).

کلیدواژه‌ها: روابط دوستانه دختران و پسران، نگرش والدین

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تالار مع علوم انسانی

^{*} دانشجوی دکتری مشاوره دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

^{**} دانشیار گروه مشاوره دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

^{***} دانشیار گروه روان‌شناسی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

✉ نویسنده مسئول: اصفهان - خیابان هزار جریب - دانشگاه اصفهان - گروه مشاوره

تلفن: ۰۳۱۱ - ۷۹۳۲۵۱۵

دورنما: ۰۳۱۱ - ۶۶۸۳۱۰۷

پست الکترونیک: email: z.yousefi85@yahoo.com

مقدمه

در دنیای امروز که به دلیل گستردگی وسایل ارتباطی دهکده جهانی نامیده می‌شود، گسترش وسایل ارتباطی و ارائه الگوهای جدید برقراری رابطه علاوه بر مزایا با موضوعات هراس‌انگیزی نیز همراه است. گرچه همه افراد جامعه تحت تأثیر تغییرات جدید و رو به رشد قرار دارند، اما میزان تأثیرپذیری آن‌ها یکسان نیست. نوجوانان و جوانان در آغاز راه شکل‌گیری هویت خویش هستند و در پی‌ریزی ارکان وجودی خود به شدت متأثر از روابط خود با دیگران می‌باشند. نوجوانی و جوانی آغاز دورانی است که افراد به سوی گرفتاری‌های دوران بزرگسالی حرکت می‌کنند. این دوران ممکن است برای آنان، والدین و متولیان امور اجتماعی هراس‌انگیز باشد. یکی از موضوعات مهم در این دوران ارتباط دوستانه دختران و پسران است (گرایدنوس ترجمه صرامی و مطهری، ۱۳۸۳). چنین روابطی باعث سردرگمی والدین و متولیان امور نوجوانان و جوانان شده است. آنچه باعث نگرانی بزرگسالان درباره این روابط شده، آسیب‌های ناشی از این روابط است. این آسیب‌ها عبارتند از: آسیب‌های جسمی، روان‌شناختی یا عملکردی. از آسیب‌های جنسی و جسمی می‌توان به انواع بیماری‌های مقاربتی و ضرب و شتم اشاره کرد. بارداری ناخواسته خطر اضافه‌ای است که دختران متحمل می‌شوند. از آسیب‌های روانی و عاطفی می‌توان به از دست دادن اعتماد به نفس، عزت‌نفس، افسردگی، اضطراب، بدبینی، احساس تنهایی، اشتغالات ذهنی و نشخوارهای فکری درباره رابطه شکست خورده اشاره کرد. از جمله آسیب‌های عملکردی، افت تحصیلی و شغلی و ایجاد اختلاف در بستر خانواده می‌باشد (لوی، ۱۹۹۷). همه این‌ها، خسارت‌های فردی، خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی فراوانی را به جامعه تحمیل می‌نماید (آدامز، گالاتو، و مارک استرم، ۱۹۹۴).

با مرور متون مربوط به این روابط سه دسته علت برای شروع این روابط آشکار می‌گردد: علل فردی، علل اجتماعی و علل خانوادگی. از علل فردی می‌توان به بلوغ جنسی (اسپیرنتال و کولنیز، ۱۹۹۵)، آگاهی ضعیف از آسیب‌ها (کوویل و کیربای، ۲۰۰۱)، اعتماد به نفس و عزت‌نفس پایین (لزین، ۲۰۰۴)، گرایدنوس ترجمه صرامی و مطهری، ۱۳۸۳)، گروه همسالان (آدامز، گالاتو و مارک استرم، ۱۹۹۴)، نداشتن مهارت‌های نه گفتن در ارتباطات دوجانبه (پلند پرنه هود، ۱۹۹۵)، اختلالات خلقی (کاپلان، ساروک ترجمه پورافکاری، ۱۳۷۹)، هویت آشفته (عابدی، یوسفی، هویدافر، ۱۳۸۵) و عشق رومانیتیک (رایس، ۱۹۹۶) اشاره داشت. علل اجتماعی به ریشه‌های اجتماعی این روابط اشاره دارد که عبارتند از: استحاله اخلاق، گسترش روابط زن و مرد، توسعه وسایل ارتباط جمعی هم‌چون سینما، ماهواره، تلویزیون و ارائه الگوهای جدید در این رسانه‌ها، انحطاط اخلاق جنسی در غرب و انتقال باورها و فرهنگ غربی به همه دنیا (ریزوی، ۱۹۹۷). علل خانوادگی نیز در شکل‌گیری این روابط حائز اهمیت هستند. نوجوانان و جوانان همیشه برای کنار آمدن با جنبه‌های پیچیده شخصیت خود نیازمند کمک والدین خویش بوده‌اند اما امروزه به دلیل افزایش تحریکات محیطی، اهمیت و نقش

والدین و خانواده از هر زمان دیگر بیشتر است. علل خانوادگی مؤثر در شکل‌گیری روابط آسیب‌زا بستر لازم را برای زیر پا گذاشتن ارزش‌های سنتی فراهم می‌سازد. از جمله این علل می‌توان به هراس والدین از برقراری ارتباطی مناسب به منظور گفتگو پیرامون میل جنسی و راه‌های مقابله با استرس‌های ناشی از آن و ارائه اطلاعات صحیح اشاره کرد (نولز و دیمترور، ۲۰۰۲). عدم وجود حمایت‌های لازم و نظارت کافی بر رفتار نوجوانان و جوانان (مارک هام، ۲۰۰۳)، عدم تربیت دینی و دلبستگی مذهبی ضعیف (هولدر، ۲۰۰۴) و بالاخره ارتباطات عاطفی ضعیف در خانواده (مارک هام، ۲۰۰۳) از جمله علل خانوادگی است. یکی از موضوعاتی که در متون این زمینه و در ارتباط با علل خانوادگی به آن بی‌توجهی شده نگرش والدین نسبت به این روابط است. به زعم توماس (۱۹۷۱) نگرش مفهوم چند بعدی است که از عناصر شناختی، عاطفی و رفتاری تشکیل شده است. منظور از جزء شناختی، اطلاعات و تفکرات فرد درباره موضوع مورد نظر است. جزء احساسی به احساسی که موضوع مورد نظر برمی‌انگیزد اشاره دارد و جزء رفتاری تظاهرات عملی فرد در مقابل موضوع مورد نظر است. هر سه این ابعاد می‌تواند در جهت مخالف یا موافق یک موضوع باشد (کریمی، ۱۳۷۹). بدون شک رفع سردرگمی و رسیدن به راه‌حل و راهکار مناسب برای این دسته از روابط آسیب‌زا نیاز به آگاهی از نگرش افرادی دارد که به نحوی با این روابط سروکار دارند. چنان‌چه نگرش به این روابط در مسیر مثبت تغییر جهت داده باشد ابتدا به تغییر نگرش نیاز است و چنان‌چه هم‌چنان منفی باشد می‌توان امیدوار بود که افراد دخیل در این روابط در حل این معضل نقش فعال داشته باشند. متأسفانه در ایران با این‌که این موضوع سؤال روز جامعه نوجوان و جوان ایرانی است هنوز پژوهش‌های در خور پاسخ به این سؤال انجام نشده است و یا به چاپ نرسیده است. یوسفی، عابدی و هویدافر (۱۳۸۳) خویشتن‌داری در رابطه با جنس مخالف را آموزش دادند و موفق شدند آگاهی دختران دبیرستانی را از روابط آسیب‌زا افزایش دهند. هویدافر، عابدی و یوسفی (۱۳۸۳) همان آموزش خویشتن‌داری را برای پسران دبیرستانی در شهر اصفهان تکرار کردند اما نتایج به افزایش آگاهی آنان از روابط آسیب‌زا منجر نشد. هم‌چنین یوسفی و عابدی (۱۳۸۴) به دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان روابط سالم را با رویکرد یادگیری اجتماعی آموزش دادند که آگاهی آنان از روابط آسیب‌زا را افزایش داد. یوسفی و عابدی (۱۳۸۵) نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان را نسبت به روابط دختر و پسر بررسی کردند؛ نتایج نشان داد که نگرش دانشجویان نسبت به پسرانی که دوست دختر دارند منفی است اما نسبت به دخترانی که دوست پسر دارند بی‌تفاوتند. در زمینه پژوهش‌های خارجی، با توجه به تفاوت فرهنگی و عمق این روابط که معمولاً تا حد روابط جنسی پیش می‌رود، بررسی نگرش در زمینه روابط دوستانه دختران و پسران بیشتر مربوط به نگرش نسبت به آموزش‌های جنسی به نوجوانان است که حکایت از نگرش مثبت والدین به این آموزش‌ها دارد (آدامز، گالاتو و مارک استرم، ۱۹۹۴). اما در ایران اطلاعات دقیقی پیرامون عمق این روابط در دسترس نیست و نمی‌توان گفت که

این روابط با روابط جنسی مترادفند. به هر حال آگاهی از نگرش والدین می‌تواند در ارائه راهکار مناسب‌تر برای پیشگیری و حل این معضل اجتماعی مفید باشد. هدف از پژوهش حاضر بررسی نگرش والدین شهر اصفهان نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران است.

روش

پژوهش حاضر در قالب پژوهش‌های توصیفی و همبستگی است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه این پژوهش کلیه مادران و پدران شهر اصفهان بودند. نمونه آماری به‌طور تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد، تا از این طریق بتوان هرگونه متغیر مداخله‌کننده ممکن را کنترل کرد؛ متغیرهایی هم‌چون تعداد فرزندان، سن فرزندان و یا سن پدران و مادران. ابتدا به‌طور تصادفی دو منطقه شهری (این دو منطقه از لحاظ جغرافیایی همسایه یکدیگر محسوب می‌شوند اما به علت احتمال تفاوت‌های فرهنگی و مذهبی دو متغیر مذهب و سطح تحصیلات والدین کنترل شد) و سپس چند خیابان و متعاقب آن چند کوچه از هر منطقه انتخاب و پرسشنامه‌ها توزیع شد. نمونه ۳۰۰ نفری شامل ۱۵۰ مادر و ۱۵۰ پدر بود. لزوماً پدران و مادران زن و شوهر نبودند و بیشتر نگرش مردان و زنان در مقام پدر و مادر مدنظر بود.

ابزارهای پژوهش

ابزار این پژوهش مقیاس محقق ساخته نگرش نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران است. این مقیاس حاوی ۲۸ سؤال است و سه خرده مقیاس را در برمی‌گیرد که عبارتند از: خرده‌مقیاس نگرش نسبت به دخترانی که دوست پسر دارند (۷ ماده)، پسرانی که دوست دختر دارند (۱۰ ماده) و نگرش نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران (۱۱ ماده). پس از تنظیم مواد هر خرده مقیاس، ابتدا مقیاس در یک مطالعه مقدماتی روی یک گروه از والدین از لحاظ قابل فهم بودن مواد مورد بررسی قرار گرفت و اصلاحات لازم انجام شد. آزمودنی به هر ماده با توجه به طیف ۵ درجه‌ای لیکرت، از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم، پاسخ می‌داد. دامنه نمرات از حداکثر ۱۴۰ تا حداقل ۲۸ متغیر بود. روایی صوری این پرسشنامه توسط ۵ متخصص تأیید و همسانی درونی آن از طریق روش آلفای کرونباخ محاسبه شد ($\alpha = 0/85$). در این پژوهش سه نمره مورد محاسبه قرار گرفت: نمره کل پرسشنامه، نمره نگرش نسبت به دخترانی که دوست پسر دارند و نمره نگرش نسبت به پسرانی که دوست دختر دارند. هم‌چنین علاوه بر اندازه‌گیری نگرش، ادراک افراد از میزان مذهبی بودن و سطح تحصیلات، به‌صورت پرسش‌های دموگرافیک تهیه و ضمیمه مقیاس شده و مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

از ۳۰۰ پرسشنامه توزیع شده ۷ پرسشنامه بازنگشت که ۲تای این پرسشنامه‌ها مربوط به مادران و ۵تای دیگر مربوط به پدران بود. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی بررسی شد. با توجه به آن که میانگین جامعه در نگرش نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران و مؤلفه‌های آن در جامعه در دسترس نبود، مجموع نمرات وسط در هر یک از ماده‌ها برای هر خرده‌مقیاس و کل مقیاس به‌عنوان میانگین جامعه در نظر گرفته شد. جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمرات نگرش والدین نسبت به پسرانی که دوست دختر دارند (پ د د)، دخترانی که دوست پسر دارند (د د پ) و روابط دوستانه دختران و پسران (ر د د پ) و همچنین نتایج t یک متغیری برای هریک از متغیرهای مذکور را نشان می‌دهد.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار نگرش والدین نسبت به پ د د، د د پ و ر د د پ

روابط	میانگین	انحراف معیار	t	df	تفاوت میانگین	معناداری	تعداد
د د پ	۱۸/۵۴	۵/۲	-۴۶/۸۶	۲۹۲	۵/۲	-۵/۸۳	۲۹۳
پ د د	۱۵/۱۶	۴/۵۴	-۲۲/۰۰۱	۲۹۲	۴/۵۴	-۱۴/۵۷	۲۹۳
ر د د پ	۴۷/۸۴	۱۴/۱۱	-۴۳/۸۵	۲۹۲	۱۴/۱۱	-۵/۸۳	۲۹۳

همان‌طور که در جدول ۱ دیده می‌شود نگرش والدین نسبت به پ د د، د د پ و ر د د پ منفی و معنادار است ($P < ۰/۰۵$). جدول ۲ میانگین و انحراف معیار نگرش نسبت به پ د د، د د پ، ر د د پ را به تفکیک جنس والدین نشان می‌دهد.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نگرش نسبت به پ د د، د د پ و ر د د پ

به تفکیک جنس والدین

روابط	میانگین	انحراف معیار	تعداد
پدران	د د پ	۱۵/۵۴	۱۴۵
	پ د د	۱۸/۵۳	۱۴۵
	ر د د پ	۴۸/۵۳	۱۴۵
مادران	د د پ	۱۴/۷۸	۱۴۸
	پ د د	۱۸/۵۴	۱۴۸
	ر د د پ	۴۷/۱۶	۱۴۸

جدول ۳ نتایج تحلیل مانوا را به منظور مقایسه نمرات نگرش مادران و پدران پس از کنترل متغیرهای دموگرافیک تحصیلات مادر و پدر نشان می‌دهد. از پدران ۲۷۳ نفر میزان تحصیلات خود را مشخص کرده بودند از این تعداد ۲۱/۳٪ زیر سیکل، ۱۲/۱٪ زیر دیپلم، ۳۹/۷٪ دیپلم، ۱۳/۸٪ دیپلم، ۱۳/۸٪ لیسانس و ۲/۳٪ لیسانس به بالا بوده‌اند. از مادران ۲۷۱ نفر میزان تحصیلات خود را مشخص کرده بودند ۲۵/۹٪ زیر سیکل، ۱۹/۷٪ زیر دیپلم، ۳۴/۸٪ دیپلم، ۷/۹٪ لیسانس و ۱/۸٪ لیسانس به بالا بودند.

جدول ۳: نتایج تحلیل مانوا نمرات نگرش برحسب جنسیت و کنترل متغیرهای دموگرافیک

منبع تغییرات		مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
گروه	پ د د	۱۷/۱۸	۱	۱۷/۱۸	۰/۶۳	۰/۴۲
	د د پ	۲۸/۰۲	۱	۲۸/۰۲	۰/۰۰۱	۰/۲۴
	ر د د پ	۰/۱۱۷	۱	۰/۱۱۷	۱/۵۷	۰/۹۸
تحصیلات مادران	پ د د	۴۲/۳۱	۱	۴۲/۳۱	۰/۸۲۲	۰/۲۱۱
	د د پ	۱۶/۸۴	۱	۱۶/۸۴	۰/۰۵۴	۰/۳۶۶
	ر د د پ	۹۴۹	۱	۹/۹۴	۲/۶۲	۰/۸۱۶
تحصیلات پدران	پ د د	۷۰/۵۹	۱	۷۰/۵۹	۱/۳۱	۰/۱۰۷
	د د پ	۲۶/۸۴	۱	۲۶/۸۴	۰/۷۱۵	۰/۲۵۲
	ر د د پ	۱۳۰/۶۵	۱	۱۳۰/۶۴	-	۰/۳۹۹

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که بین میانگین نمرات پدران و مادران در نگرش نسبت به د د پ و پ د د و ر د د پ تفاوت معنادار وجود ندارد ($P < 0/05$). جدول ۵ و ۶ به ترتیب میانگین و انحراف معیار نمرات نگرش والدین را به تفکیک میزان مذهبی بودن نشان می‌دهد. لازم به ذکر است ۲۹۰ نفر میزان مذهبی بودن خود را مشخص کرده بودند که از این تعداد ۱۴/۸٪ خود را کاملاً مذهبی می‌دانستند، ۷۱/۵٪ خود را مذهبی می‌دانستند، ۸/۵٪ خود را کمی مذهبی معرفی کرده‌اند و ۳٪ غیرمذهبی. جدول ۵ نتایج تحلیل مانوا را به منظور بررسی همبستگی بین مذهب و نگرش والدین پس از کنترل متغیرهای دموگرافیک نشان می‌دهد.

جدول ۴: میانگین و انحراف معیار نگرش والدین نسبت به پ د د، د د پ و ر د د پ به تفکیک میزان مذهبی بودن

روابط	مذهب	میانگین	انحراف معیار	تعداد
پ د د	خیلی مذهبی	۱۷/۰۶	۵/۴	۳۳
	مذهبی	۱۸/۵۵	۴/۹۰	۱۸۷
	کمی مذهبی	۲۲/۴۱	۶/۵۳	۲۴
د د پ	خیلی مذهبی	۱۴/۹۰	۶/۰	۳۳
	مذهبی	۱۴/۹۵	۴/۰۶	۱۸
	کمی مذهبی	۱۸/۵۵	۵/۷	۲۴
ر د د پ	خیلی مذهبی	۴۴/۹۶	۱۵/۶۱	۳۳
	مذهبی	۴۷/۳۲	۱۳/۳۶	۱۸۷
	کمی مذهبی	۶۰/۹۱	۱۶/۴۱	۲۴

همان‌گونه که مشاهده می‌شود ۲۴۴ نفر از ۲۹۳ عمق اعتقادات مذهبی‌شان را با توجه به ادراک خودشان در سه درجه مشخص کرده‌اند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود نگرش افراد کمی مذهبی نسبت به دو گروه دیگر افزایش چشم‌گیر نشان می‌دهد. جدول ۵ معناداری این تفاوت را نشان می‌دهد.

جدول ۵: نتایج تحلیل مانوا مقایسه بین مذهب و نگرش والدین نسبت به پ د پ، پ د د، ر د د پ پس از کنترل متغیرهای دموگرافیک

منبع متغیرات	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	f	معناداری	۱ تا	توان آماری
گروه	پ د د	۲	۳۰۹/۷۷	۷/۹۷	۰/۰۰۰	۰/۰۹۱	۰/۹۹۶
	د د پ	۲	۱۱۴/۳۹	۵/۶۵	۰/۰۰۴	۰/۰۴۳	۰/۸۹۵
	ر د د پ	۲	۱۹۵۴/۲۹	۱۰/۳۱	۰/۰۰۰	۰/۰۷۵	۰/۹۸۷
تحصیلات پدر	پ د د	۱	۲۶/۹۲	۱/۰۷	۰/۳۰۱	۰/۰۰۴	۰/۱۷۸
	د د پ	۱	۳۰/۱۰	۱/۴۸	۰/۲۲۴	۰/۰۰۶	۰/۲۲۹
	ر د د پ	۱	۲۲/۰۸	۲۲/۰۸	۰/۱۱۷	۰/۷۳۳	۰/۰۶۳
تحصیلات مادر	پ د د	۱	۲۲۲/۷۵	۸/۸۷	۰/۰۰۳	۰/۰۳۴	۰/۸۴
	د د پ	۱	۹۲/۳۳	۴/۵۶	۰/۰۰۴	۰/۰۱۸	۰/۵۶
	ر د د پ	۱	۱۳۲۳/۵۱	۱۳۲۳/۵۱	۶/۹۸	۰/۰۰۹	۰/۷۵

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود مذهب با نگرش نسبت به پ د د، د د پ و ر د د پ همبسته است و موجب تفاوت معنادار نمرات نگرش شده است ($P < 0/05$).

بحث

پیشگیری یا رفع مشکلی هم‌چون روابط دوستانه دختران و پسران فارغ از مسائل زمینه‌ساز این روابط باعث کاهش اثر هرگونه مداخله می‌شود. یکی از زمینه‌های وابسته به روابط دوستانه دختران و پسران نگرش والدین به این‌گونه روابط است. زیرا نگرش نسبت به یک موضوع باعث می‌گردد تا شخص آن موضوع را ارزشیابی کرده و نسبت به آن باور خوب بودن، بد بودن، مناسب یا نامناسب بودن پیدا کند (کریمی، ۱۳۷۹).

پژوهش حاضر که به منظور بررسی نگرش والدین نسبت به روابط دوستانه دختران و پسران انجام شد، نشان داد که نگرش والدین نسبت به پسرانی که دوست دختر دارند، دخترانی که دوست پسر دارند و روابط دوستانه دختران و پسران منفی است. بین نگرش مادران و پدران نسبت به این موضوع تفاوت معناداری وجود نداشت. اما مذهب نقش تعیین‌کننده‌ای در نگرش نسبت به روابط دوستانه دختر و پسر داشت. از این یافته‌ها چه استنباطی می‌توان کرد؟ گرچه ممکن است در نظر اول نگرش والدین نسبت به این‌گونه روابط منفی به نظر رسد اما با نگاهی دقیق‌تر مشخص می‌شود که نگرش والدین به این روابط به آن دلیل منفی شده که میانگین جامعه والدین از مجموع نمرات در گزینه بی‌تفاوت برای هر ماده مقیاس در نظر گرفته شد. چنانچه مجموع نمرات گزینه‌های کاملاً مخالف یا مخالف در نظر گرفته می‌شد در این صورت تفاوت میانگین‌ها مثبت می‌شد و نگرش والدین به این روابط مثبت‌تر می‌بود. اما هم‌اکنون هنوز والدین به مرز بی‌تفاوتی نرسیده‌اند و از نگرش کاملاً منفی و منفی نیز دور شده‌اند. این نتایج به دو موضوع اشاره دارد یکی این‌که آموزش والدین برای آگاهی از جنبه‌های مختلف روابط آسیب‌زا و شیوه تربیتی که به تأخیر این روابط منجر می‌شود ضروری است؛ دیگر این‌که می‌توان امیدوار بود آموزش والدین با توجه به نگرش منفی آنان نسبت به این روابط از عمیق‌تر شدن این روابط پیشگیری کند. جهت‌گیری‌های آینده نیاز به پژوهش‌های بیشتری درباره علت‌یابی را برجسته می‌کند. بررسی عمق این روابط و راهکارهای مناسب با توجه به عمق روابط ضرورت دیگری است که باید به آن توجه شود.

خانواده‌هایی که فعلاً مبتلا به چنین جوانان و نوجوانانی هستند از خانواده‌های بحران‌زده محسوب می‌شوند که متأسفانه هیچ چارچوب درمانی مدونی برای راهنمایی آنان وجود ندارد. با توجه به یافته پژوهش مبنی بر همبستگی بین مذهب و نگرش منفی نسبت به این روابط ضرورت تربیت دینی صحیح نیز برجسته می‌شود. در نهایت بی‌توجهی به این موضوع از جانب متخصصین در نوجوانی و جوانی به حیطه‌های مختلف اجتماعی، خانوادگی و فردی آسیب وارد خواهد کرد. یکی از این حیطه‌ها خانواده در آینده خواهد بود. با توجه به وجود چنین روابطی در جامعه این سؤال

فراروی جامعه قرار می‌گیرد که دختران و پسرانی که به تنوع در برقراری رابطه با جنس مخالف عادت کرده‌اند آیا می‌توانند با یک شریک، راه زندگی را ادامه دهند، به رشد و بالندگی خانواده کمک کنند و فرزندان را به جامعه تحویل دهند که برای خانواده به‌عنوان اساسی‌ترین واحد اجتماعی ارزش قائل باشند؟

منابع

- عابدی، م.، یوسفی، ز. و هویدافر، ر. (۱۳۸۵). *رابطه‌های رنگی*. اصفهان: مؤسسه راه سوم.
- کریمی، ی. (۱۳۷۹). *نگرش و تغییر نگرش*. تهران: موسسه نشر ویرایش.
- کاپلان، اچ. و ساروک، بی. (۱۳۷۹). *خلاصه روان‌پزشکی (ترجمه نصرت‌اله پورافکاری)*. تهران: انتشارات شهر آب.
- هویدافر، ر.، عابدی، م. و یوسفی، ز. (۱۳۸۵؛ آذر). *بررسی اثربخشی آموزش اصول خویشتن‌داری بر افزایش آگاهی از روابط آسیب‌زای دختر و پسر*. ارائه شده در اولین همایش بین‌المللی روان‌درمانی و مشاوره با رویکرد دینی. اصفهان (تحت بررسی داوران).
- یوسفی، ز.، عابدی، م. و هویدافر، ر. (۱۳۸۶). *بررسی اثربخشی آموزش روابط سالم بر افزایش آگاهی از روابط آسیب‌زای دختر پسر، فصلنامه تازه‌های روان‌درمانی*. شماره ۴۳ و ۴۴، ۹۶-۸۶.
- یوسفی، ز.، عابدی، م. و نیکیار، ح. (۱۳۸۵). *بررسی اثربخشی آموزش روابط سالم با رویکرد یادگیری اجتماعی بر افزایش آگاهی از روابط آسیب‌زای دختر و پسر*. طرح پژوهش مرکز مشاوره دانشگاه اصفهان.
- یوسفی، ز. و عابدی، م. (۱۳۸۴). *بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی نسبت به روابط دختر و پسر*. طرح پژوهشی مرکز مشاوره دانشگاه اصفهان (تحت بررسی داوران).

- Adams, G., Gullato, I., & Markstorm-Adams, C. (1994). *Adolescent life experiences* (3ed). California: Brooks/seal.
- Coyle, K., & Kirby, D. (2001). Preventing teen pregnancy. *Development Programs Children and Youth Services Review*, 19, 434-454.
- Esprinal, N. A., & Collins, A. (1995). *Adolescent psychology: A Development view*. New York: McGraw-Hill.
- Holder, D. W. (2004). The association between adolescent sexual spirituality and voluntary sexual activity. *Journal of Adolescent Health*, 27, 172-185.
- Knowles, J., & Dimtror, D. (2002). *Human sexuality: What children need to know and when they need to know it*. [On-line]. Available: www.Planned Parenthood.org
- Leavy, B. (1997). *In love & in danger: A teen's guide to breaking abusive relationship*. Washington: seal
- Lezin, N. (2004). *Relevant risk and factors*. USA: Resource Center for Adolescents Pregnancy Prevention (RecApp).
- Markham, M. (2003). Family connectedness and sexual risk and taking about dating among urban attending alternative high school. *Perspective on Sexual and Reproductive Health*, 35, 174-189.
- Planned Parenthood.(1995). *Teen sex: It is okay to say "no way"*. [On-line]. Availabel: www.Planned Parenthood.org.
- Rice, F. P. (1996). *Intimate relationships, marriages and families*. London: Mayfield publishing company.
- Rezavi, S. M. (1994). *Marriage and Morals in Islam*. Ontario: Islamic Education & Information Center Publisher.